

Ny bog om udfordringer og muligheder i samarbejdet om rusmiddelbrugere

Mennesker, som har flere komplekse problemer som fx stofbrug, en psykisk lidelse og står uden for arbejdsmarkedet, kan være svære at hjælpe. Der er ikke én gylden løsning for denne gruppe borgere – og at indse netop dét kan være vejen til bedre hjælp, påpeger en række forskere i bogen 'Rusmiddelbrugere i krydsfeltet mellem sektorer og fagligheder'.

AF MARIANNE PILEGAARD

Marianne Pilegaard er journalist og kommunikationskonsulent ved Center for Rusmiddelforskning

"Behandling af mennesker med dobbeltdiagnose har haft politikeres og fagfolks bevågenhed i en del år nu. Mange taler om at hjælpe denne gruppe, og der laves fx forsøg med at hjælpe den enkelte med at navigere i det offentlige system. Alligevel er det i praksis svært at hjælpe rusmiddelbrugere, som også har psykiske problemer og fx er ledige, hjemløse eller andet. En del af det skyldes, at arbejdet med dem stadig foregår i faste kasser og systemer, som ikke taler sammen og nogle gange direkte modvirker hinanden," siger antropolog og lektor Bagga Bjerge, som også er studieleder for Master i narkotika- og alkoholindsatser.

Sammen med sociolog og lektor Esben Houborg har hun derfor taget initiativ til og redigeret bogen 'Rusmiddelbrugere i krydsfeltet mellem sektorer og fagligheder,' som Center for Rusmiddelforskning udgav i juni 2019.

Vi mangler viden om overlap

Et eksempel fra bogen på, at systemer modarbejder hinanden, er fx et jobcenter, som presser på for at få en borger til at tage kørekort, så han kan få job som taxachauffør, mens en medarbejder i hans lokale beskæftigelsesindsats forsøger at stoppe den plan, da hun ved, at borgeren ryger hash hver dag og vil have svært ved at gennemføre køreundervisningen, hvilket vil føre til yderligere frustration og ikke fremgang for borgeren. Eksemplet er beskrevet i kapitlet 'Om at strikke sociale tilbud sammen til borgere med komplekse problemstillinger', som Bagga Bjerge har skrevet sammen med lektor Jeppe Oute, adjunkt Louise Christensen og adjunkt Maj Nygaard-Christensen, som også er forskere ved Center for Rusmiddelforskning.

"Gennem mange års forskning i området har vi set, hvordan sagsbehandlere, sygeplejersker, misbrugskonsulenter m.fl. render panden mod en mur, når de vil hjælpe udsatte mennesker, og hvordan mennesker risikerer at blive fanget i systemet og sidder fast uden at få den hjælp, de har brug for," siger Bagga Bjerge.

"Samtidig har vi efterhånden en del viden om behandlingen i psykiatrien og på rusmiddelcentre og om indsatser i jobcentre og på væresteder, mens vi ved mindre om, hvad der sker i overlappene mellem de forskellige myndigheder, og hvordan samarbejde sker, og hvornår det fungerer eller ikke fungerer. Det vil vi gerne sætte fokus på og starte en debat om med denne bog."

Hjælpen sker på trods af rammerne

I bogens otte kapitler beskriver Bagge Bjerge og de andre forfattere således både udfordringer med og muligheder for at indgå samarbejde om mennesker, som har brug for hjælp fra flere instanser som psykiatrien, et rusmiddelcenter, kommunen, politiet og måske også en privat hjælpeorganisation.

"Vi har også set mange kreative løsninger for borgerne. Men hjælpen kommer ofte i stand ikke som et resultat

af de rammer, som medarbejderne arbejder indenfor, men på trods af disse," siger Bagga Bjerge.

Kapitlerne i bogen tager alle udgangspunkt i forskningsprojekter, som er bygget på empiri – altså erfaringer og observationer fra virkeligheden på behandlingscentre, psykiatriske hospitaler, gademiljø med stofbrugere, på jobcentre og væresteder.

Bogen kommer vidt omkring med kapitler om komplekse borgersager, synkronisering af hjælp til unge, søvn, skadesreduktion, partnerskaber i nattelivet, brugen af begrebet 'doppeltdiagnoser', unge med psykiske problemer i rusmiddelbehandling og sammenhængen mellem rusmiddelproblemer og psykiske problemer.

Samme udfordringer som for 25 år siden

Psykolog og ph.d.-studerende Jonathan Led Larsen har sammen med leder af Kompetencecenter for Doppeltdiagnose Katrine Schepelern Johansen været med til at skrive kapitlet 'Doppeltdiagnose – en ubekvem betegnelse i det tværsektorielle arbejde?', som er delvist baseret på hans ph.d.-projekt om cannabisbrug hos mennesker med en psykoselidelse. Han mener, at der især er to grunde til, at det er vigtigt at blive ved med at sætte fokus på mennesker, som både har et misbrug af alkohol og stoffer og en psykisk sygdom:

"Mennesker med dobbeltdiagnose er ikke særligt godt hjulpet i dag, og vi har de samme udfordringer med at hjælpe dem, som vi havde for 25 år siden. Det er svært at skabe sammenhængende tilbud, fordi den psykiske lidelse og rusmiddelproblemet skal behandles i to meget forskellige systemer: sundhedssystemet og socialvæsnet, som har henholdsvis en biologisk/medicinsk og en psykologisk/social tilgang til problemerne. Derudover er mennesker med dobbeltdiagnoser meget forskellige og kan være i mange forskellige livssituationer. Fx kan en være vokset op i et hjem uden omsorg og have et stort forbrug af cannabis og en psykoselidelse, mens en anden måske kommer fra et trygt hjem, men er endt i kokainmisbrug og lider af angst. Det er altså ikke en ensartet gruppe, som har brug for ensartede indsatser."

Doppeltdiagnose er ikke bare to problemer

Jonathan Led Larsen og Katrine Schepelern Johansens bidrag til bogen handler netop om, at betegnelsen 'doppeltdiagnose' kan forhindre, at det enkelte menneske får den individuelle og meget brede hjælp, som ofte er nødvendig for mennesker, som har mange forskellige problemer.

"Betegnelsen dobbeltdiagnose lyder, som om personer har to enkeltstående og lige store problemer. Men det dækker slet ikke det virvar af problemer, som nogle af disse mennesker har. Doppeltdiagnose bliver brugt som en konklusion, men faktisk burde betegnelsen blive brugt som startskud til, at psykiatere, sygeplejersker, socialrådgivere, socialpædagoger osv. begynder at udrede og beskrive de mange udfordringer, som borgeren har, og de mange forhold, som påvirker vedkommendes situation – som venner

Foto: Unsplash.com

og familie, opvækst, boligsituation, økonomi, tilknytning til arbejdsmarked osv.,” siger Jonathan Led Larsen.

Kompleksiteten i menneskers problemer er ifølge Bagga Bjerge et af nøglepunkterne i forhold til, hvorfor vi skal blive ved med at tale om, hvordan vi kan hjælpe udsatte borgere.

”I Danmark har vi ofte meget standardiserede modeller for behandling af mennesker med rusmiddelproblemer, behandling af forskellige psykiske lidelser og for at få folk ud på arbejdsmarkedet. Og standarder er gode at have og følge, men de betyder også, at vi kan glemme, at mennesker, problemer og hverdagsliv er mangfoldige. Når fx nye indsatser for at få udsatte borgere i beskæftigelse skal implementeres i hverdagen, skal alle mulige forhold tages med – som borgerens egne ønsker, hjemløshed, manglende opholdstilladelse, stofmisbrug eller andet. Når man laver politik og lovgivning på området for socialt udsatte mennesker, kan man ikke ignorere kompleksiteten og regne med, at nye løsningsmodeller bare bliver rullet ud og virker. Al forskning viser, at sådan foregår det ikke. Der findes ikke én superløsning, som bare virker for alle,” siger Bagga Bjerge.

Vi skal blive ved med at udfordre rammerne

Alle tekster i bogen beskriver udfordringer og muligheder, som finder sted i kommuner, på behandlingscentre, psykiatriske afdelinger m.fl. Det er altså oplevelser, som praktikere har i deres arbejde, og borgere har i deres liv.

”For praktikere kan det være fedt at læse bogen og tænke: ”Pyha, det er ikke bare mig, sådan er forholdene faktisk.” Og vi vil gerne, at det fører til fortsat debat om løsninger for en gruppe af borgere, som dels har det

meget svært og dels er svære at hjælpe. Vi skal blive ved med at have blik for kompleksiteten i en del rusmiddelbrugerers problemer og blive ved med at sætte spørgsmålstegn ved rammer, som spænder ben for godt socialt arbejde,” siger Bagga Bjerge og uddyber:

”Vi har set tilfælde, hvor mennesker får hjælp, fordi socialarbejdere, sygeplejersker eller andre lige går den der ekstra mil for at løse et problem. Medarbejderne kompenserer simpelthen for uhensigtsmæssige rammer.”

Hun nævner et eksempel om samarbejde mellem mange aktører om borgeren ’Pedro’ fra første kapitel i bogen, som viser, at medarbejdere med forskellige fagligheder og perspektiver på en borgers problemer godt kan gå sammen og finde en løsning, som virker. I eksemplet med Pedro, som er mangeårig stofbruger og har en del sociale problemer, handler det om, at han gerne vil i praktik på et musiksted, som han selv har nævnt flere gange. Man kan læse meget mere om, hvordan medarbejdere fra jobcenter, kommune, psykiatri m.m. samarbejder om at hjælpe Pedro på side 33-38 i bogen.

”Pedros sag viser også, at nogle gange skal man forsøge at hjælpe et menneske mange gange, før det lykkes at finde den rigtige løsning,” tilføjer Bagga Bjerge.

”Men med hårdt arbejde, pragmatisme og fleksibilitet kan det lade sig gøre at hjælpe selv mennesker med virkelig komplekse problemstillinger.”

Hver medarbejder bidrager til et udsnit af borgerens liv Jonathan Led Larsen tilføjer et andet perspektiv til praktikerens oplevelse af arbejdet med mennesker med dobbeltdiagnoser.

”Psykiateren og socialrådgiveren ser kun et lille udsnit af borgerens liv og deres problemer og møder dem ofte kun i en kort periode, ligesom det ofte er i kulminationen af en persons deroute, at medarbejdere på rusmiddelcentret eller den psykiatriske afdeling møder personen. Men hvis de fulgte personen i seks-syv år, ville de sandsynligvis se en forbedring i vedkommendes liv. Forskning, der følger de her mennesker over tid, viser, at på lang sigt får mange det bedre. En behandler kan udmærket være med til at skubbe til den forandring, selvom vedkommende måske ikke når at se frugten af sin indsats.”

Jonathan Led Larsen kommer med et eksempel fra sit ph.d.-projekt med cannabisbrugere:

”En ung kvinde med en psykoselidelse stoppede med at ryge hash efter at have røget tæt i mange år. Men det var ikke til at finde én ting, der fik bøtten til at vende for hende. Det var nærmere en række positive forandringer inden for forskellige områder: Hun fik en socialrådgiver, som hun havde tillid til, som hjalp hende med at få styr på økonomi og bolig. Hun fik kontakt til en gammel ven, der også havde en psykisk lidelse og

Antallet af personer med forskellige problemer:

Det er meget svært at vurdere, hvor mange personer med komplekse problemer, der findes i Danmark. Disse mennesker er ikke en ensartet gruppe, og derudover er mange ikke i psykiatrisk behandling, rusmiddelbehandling, kontanthjælpssystemet eller på lignende måde registreret. Her er dog en række vurderinger af antallet af personer med forskellige problemer:

140.000

personer i Danmark har alkoholafhængighed. Alkoholforbrug i Danmark. Sundhedsstyrelsen 2008.

6635

danskere er hjemløse. Hjemløshed i Danmark 2017. National kortlægning. VIVE 2017

104.300

danskere var ledige i juni 2019. Det svarer til 3,8 procent af arbejdsstyrken.

70-90.000

overvejende yngre danskere har et stort forbrug/er afhængige af illegale stoffer. 'Brug og misbrug af rusmidler i Danmark.' Tandlægebladet. Pedersen, Mads Uffe. 2017

Ca. 26.500

borgere i Danmark lider af både psykisk sygdom og misbrug (dobbelt diagnose). På grund af underregistrering vurderes det reelle tal at være betydeligt højere. Samlet behandlingstilbud til psykisk syge med misbrug. Bedre Psykiatri 2018

453.000

personer over 16 år har haft en psykisk sygdom i mere end 6 mdr. Danskernes sundhed. Den nationale sundhedsprofil 2017. Sundhedsstyrelsen 2017

Danmarks Statistik. Juni 2019.

Foto: Helene Bagger

”Vi håber, at vi kan være med til at stimulere debatten om, hvad det vil sige at lave godt socialt arbejde. Og der hvor rammerne spænder ben for at hjælpe nogle borgere, kan vi så invitere praktikere og borgere ind i skabelsen af nye politikker, retningslinjer og måder at gøre tingene på.”

havde haft et misbrug, men som nu havde taget en uddannelse. Det hjalp hende til selv at komme i gang med en uddannelse. Hun kom med i et projekt i psykiatrien, som trappede hende ned i medicin. Og endnu en ting, som motiverede hende, var erindringen om en af-rushing, hun havde været igennem tre år tidligere. Hun ville gerne føle sig klar i hovedet igen. Selvom hun dengang gik direkte ud og røg hash igen, så blev der sået et frø, som nu fik mulighed for at spire. Hendes historie viser, at psykiske problemer og misbrug ikke er isolerede problemer, som kan løses hver for sig eller på kort tid. At komme sig kan i nogle tilfælde være en proces med mange ingredienser, som ikke går i en lige linje.”

Muligheder og løsninger

Med bogen 'Rusmiddelbrugere i krydsfeltet ...' sætter forfatterne også fokus på muligheder og de mange løsninger, som finder sted i praksis.

”Vi håber, at vi kan være med til at stimulere debatten om, hvad det vil sige at lave godt socialt arbejde. Og der hvor rammerne spænder ben for at hjælpe nogle borgere, kan vi så invitere praktikere og borgere ind i skabelsen af nye politikker, retningslinjer og måder at gøre tingene på. Det vil også give os mulighed for at se menneskers problemer fra flere vinkler. Politikerer, medarbejderen og borgeren selv ser nemlig heller ikke ens på borgerens problemer. Så det handler også om, at vi finder et fællessprog til at beskrive problemer og mulige indsatser,” siger Bagga Bjerge.

Jonathan Led Larsen arbejder netop med et udredningsredskab, 'Netværksmodellen', til mennesker med dobbeltdiagnose, som kan give fx psykiatere, socialrådgivere, rusmiddelbehandlere og borgerne et fællessprog til at beskrive, hvordan aspekter som terapi, møder på jobcenter, dagligdag, netværk osv. griber ind i hinanden og påvirker den psykiske lidelse og forbruget af rusmidler. Fx sker det, at en person ryger mere hash, fordi han eller hun bliver stresset af kontrolmøder på jobcentret eller er sammen med stofbrugende venner. Man kan læse om netværksmodellen i kapitlet 'Dobbeltdiagnose – en ubekvem betegnelse ...' i bogen.

Bagga Bjerge bemærker en anden vigtig opdagelse, som forskning i borgere med komplekse problemer har været med til at afdække:

”Nogle gange lykkes en indsats for en borger ikke første gang. Men hvis man prøver igen, og forskellige sektorer samarbejder i længere tid om at hjælpe borgeren, så kan det føre til, at vedkommende faktisk får hjælp, og at hans eller hendes liv ændrer sig.”

Bogens forfattere påpeger desuden, at det i sidste ende også handler om økonomi: Er vi som samfund villig til at bruge de nødvendige penge på at hjælpe særligt udsatte mennesker?

Rusmiddelbrugere i krydsfeltet mellem sektorer og fagligheder
208 sider paperback.
Udgivet 24. juni 2019

Redigeret af
Bagga Bjerge og Esben Houborg

Med bidrag af
Bagga Bjerge Esben Houborg, Jeppe Oute, Louise Christensen, Maj Nygaard-Christensen, Ditte Andersen, Tea Torbenfeldt Bengtsson, Thomas Friis Søgaard, Tobias Kammersgaard, Jonathan Led Larsen, Kattrine Schepelern Johansen, Kirsten Søndergaard Frederiksen, Mads Uffe Pedersen, Sheila Jones, Birgitte Thylstrup og Morten Hesse

Forfatterne har baggrund i samfundsvidenskabelig forskning som antropologi, psykologi, sociologi og kriminologi.

Pris trykt bog inkl.
E-bog: 249,95 kr.
E-bog: 159,95 kr.

Rusmiddelbrugere i krydsfeltet mellem sektorer og fagligheder.
Udgivet 24. juni 2019